

HALİD ZİYA UŞAKLIĞIL

**SAKLANAN
DÜŞMAN**

ERKEKLERE DAİR ÖYKÜLER

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL
SAKLANAN DÜŞMAN
ERKEKLERE DAİR ÖYKÜLER

Can Miras

Saklanan Düşman: Erkeklerle Dair Öyküler, Halid Ziya Uşaklıgil

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Öykülerin alındığı kitaplar:

Solgun Demet, Âlem Matbaası, 1901

Bir Hikâye-i Sevdâ, Sabah Matbaası, 1922

Onu Beklerken, Hilmi Kitabevi, 1935

Aşka Dair, Semih Lütfi Bitik ve Başimevi, 1936

Kadın Pençesi, Hilmi Kitabevi, 1939

Bir Yazın Tarihi, Hilmi Kitabevi, 1941

Bir Şi'r-i Hayal, Hilmi Kitabevi, 1943

1. basım: Kasım 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Mert Tokur

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4134-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750741340

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL
SAKLANAN DÜŞMAN
ERKEKLERE DAİR ÖYKÜLER

Derleyen ve yayına hazırlayan
Mustafa Çevikdoğan

ÖYKÜ

♥can

Halid Ziya Uşaklıgil'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Aşk-ı Memnu, 2016

Aşk-ı Memnu (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Bu muydu?, 2016

Mai ve Siyah, 2016

Mai ve Siyah (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Ferdi ve Şürekâsı, 2016

Ferdi ve Şürekâsı (Günümüz Türkçesiyle), 2016

Bitmemiş Defter, 2018

Saray ve Ötesi, 2019

HALİD ZİYA UŞAKLIGİL, 1865'te İstanbul'da doğdu. Aslen Uşaklı olan ailesi daha sonra İzmir'e yerleşmişti. 1878'de İstanbul'dan İzmir'e taşınan Halid Ziya, bu şehirde eğitimine devam etti, Fransızca ve İtalyanca öğrendi. Bir yandan Türkçe edebiyatta kendini geliştirirken bir yandan da Fransızcadan yaptığı çevirileri yayımlatma fırsatı buldu. Kitap olarak yayımlanan ilk çevirisi Jean Racine'in *Le Thébaïde* adlı eseridir. Bir şiiri Muallim Naci'den sert bir eleştiri alınca şiirden uzaklaştı ve nesre yoğunlaştı. 1884'te İzmir'de arkadaşlarıyla *Nevruz* gazetesini çıkardı. Bir süre İstanbul'da yaşadktan sonra tekrar İzmir'e dönüp *Hizmet* ve *Ahenk* gazetelerini kurdu. *Sefile* romanı ilk sayıdan itibaren *Hizmet*'te yayımlandı. *Sefile*'yi *Nemide* izledi. 1893'te tekrar İstanbul'a yerleşen Halid Ziya, 1896'da *Mai* ve *Siyah*'ın tefrikasıyla *Servet-i Fünun*'a katıldı. Ardından *Aşk-ı Memnu* geldi. *Kırık Hayatlar*'ın tefrikası bitmemişken istibdat idaresinin baskılarına dayanamayarak yazmayı bıraktı. 1908'e kadar ara verdiği yazı hayatına *Sabah*'ın başyazarı olarak döndü ve bu gazetede *Nesli Ahir*'in tefrikasına başladı. V. Mehmed'in tahta çıkmasından sonra İttihat ve Terakki idaresi tarafından mabeyin başkâtipliğine atandı. Bu göreve dört yıl devam etti. 1915'te Almanya'ya gönderildi. Cumhuriyetin ilanından sonra, 1906'dan beri yaşadığı Yeşilköy'deki köşküne çekildi ve eski eserlerinin dilini sadeleştirerek yeni baskılarını hazırlamaya başladı. 1937'de oğlu Vedat'ın intiharıyla büyük bir yıkım yaşadı. 1945'te Yeşilköy'de öldü.

İçindekiler

Büyük Adam	13
Keklik İsmail	19
Kadın Pençesi	27
Sade Bir Şey	33
Ramiz Hoca	45
Eski ve Yeni	51
Bir Aşk Hikâyesi	59
Veznedar Muavini	67
Bravo Maestro!	77
Mai Yalı	89
Evliliğe Düşman	99
Kara Haber	109
Kırda Aşk	115
Saklanan Düşman	125
Günlükten Alıntı	133
Fena Bir Gece	145
Unutulmuş Mektup	153
Adli Bir Mesele	169
Çetin Sevda	177

Can Yayınları'nın Notu

Saklanan Düşman, Halid Ziya'nın öykülerinden bir derleme. Bu kitaptaki öykülerin ortak noktası, hepsinde erkeklere dair hikâyelerin anlatılıyor olması.

Öyküleri seçerken yazarın sağlığında basılan son nüshaları esas aldık. Kitaptaki 19 öyküden “Sade Bir Şey”, “Bir Aşk Hikâyesi (Bir Hikâye-i Sevda)”, “Günlükten Alıntı (Ruznameden Müfrez)”, “Adli Bir Mesele (Bir Mesele-i Adliye)”, “Veznedar Muavini”, “Keklik İsmail”, “Ramiz Hoca” ve “Kırda Aşk” eski yazı harflerinden yeni harflere aktarıldı. Öyküler dil anlayışlarının sıklıkla tartışıldığı dönemlerde yazılmış olduğu için kelime tercihlerinde farklılıklar vardı. Yazarın diline en az müdahaleyle günümüzde Türkçe sözlüklerden neredeyse tamamen çıkmış kelimeler ve Arapça, Farsça terkipler için en uygun karşılıkları bulmaya çalıştık. Az da olsa hâlâ kullanımda olan, bağlamdan anlamı çıkarılabilen, yeni bir kelimeyle tam olarak karşılanamayan veya karşılığı metnin ahengini bozabilecek kelimelere müdahale etmedik, bunlar için kitabın sonuna bir sözlük hazırladık. Ayrıca bugün sık kullanılmayan Türkçe kökenli bazı kelimelerin, halk deyişlerinin anlamlarını ve öyküleri için bazı açıklayıcı bilgileri de dipnotlarda vermeye çalıştık. Kitabı hazırlarken öykülerin sonraki yıllarda yapılan baskılarından da yer yer yararlandık.

BÜYÜK ADAM¹

Babasını sever miydi? Buna, “Evet, severdi,” dene-
mez. Onun için duygusu sevgiden çok bir çekinme, bir
ürkmeyele anlatılabilirdi. Annesinin büyük bir konaktan
çıkma bir besleme² olduğunu şöyle böyle, henüz sekiz
yaşının yetişebileceği bir anlayışla öğrenmişti. Babasına
gelince... Onun ne olduğunu pek iyi bilmiyordu, yalnız
büyük bir adam olduğuna inanmıştı.

Beslemelikte edinilmiş huylarını kocasına karşı bü-
tün davranışlarında da kullanan annesinin onu soyup
giydirdiğinden, yemekte yerinden ikide birde kalkıp barda-
ğına su koyuşundan, yere düşen havlusunu alıp dizle-
rine yerleştirdiğinden, her sözüne, “Peki efendi! Evet efen-
di!” deyişinden başlayarak evin içinde babasının somurt-
kanlığına, kim bilir nerede ne büyük işler başardıktan
sonra köşe minderinde yan yatarak çatık kaşlarla, süzük
gözlerle yorgunluk alışına kadar her şeyle anlamış ve
inanmıştı ki babası büyük bir adamdır.

Aralarındaki bağlarda da bir babalık ve oğulluk iliş-
ği yoktu; babası onu sevmiş, okşamış, öpmüş müydü;

1. “Büyük Adam”, *Onu Beklerken*, Hilmi Kitabevi, 1935. (Y.N.)

2. Evlatlık olarak alınan, ev işlerinde çalıştırılan kız. (Y.N.)

bunu bilmezdi, kendisi de onun büyüklüğünün uzağında dolaşmaya öyle alışmıştı ki bunu düşünmezdi bile... Babasının ne dizlerine çıkmış ne başını göğsüne dayamıştı. Onun kokusunu bile bilmezdi, onun hakkında yalnız bir duygusu vardı, onu bir büyük adam diye tanımak ve bununla övünmek...

Bu kendisinin yüreğinde bir baba için duyulmak üzere birikmiş ne varsa onları duyurmaya yetiyordu. Onu küçük evlerinden çıktıktan sonra yürürken, bekçiye, köşede bakkala, komşuları terlikçiye, okulun, kendi okulunun kendi öğretmenine selam verirken gördükçe göğsünün içinde kabaran bir kıvanç olurdu.

Babası neydi, ne yapardı, bütün gününü nerede, ne işlerle geçirirdi? Bunu pek iyi bilmezdi amma onun bir memur, şu hükümet dedikleri makinenin, her işin yolunda dönüp işlemesine pek büyük yardımcı olan bir tekerleği bulunduğu inanıyordu. Sokaklarda, şuradan buradan geçişlerinde, büyük konaklarla, yüksek binalarla kendi küçük, bir tarafına yaslanmış, kapkara evleri arasında bir ölçü yapmamış, buralarda kimlerin yaşayabileceklerini, onlarla kendi babasının arasında nasıl bir açıklık kalabileceğini düşünmemişti. Yalnız annesiyle birlik çıkışları olurdu, büyük binaların önünden geçerken başını kaldırır, bakar, babasının ağzından ikide birde "daire" diye çıkan söz için, "Burası olmalı..." derdi. Kim bilir babası orada ne yapıyor! Bütün bu sokakları dolduran kalabalık, gürültü, birbirine çarpmadan dönüp işliyorsaydı, bütün bu hayat kurumunda düzen, bozulup kırılarak parçaları dağılıveren bir şişe gibi yerlere serilip dökülmüyorsa bunu babasının ellerine, onun büyük başının içinde işleyen düşüncelerine borçlu olmalıydı. Bunu küçük dimağının sisleri arasında düşünürken çatısından kaldırımına kadar gözleriyle yokladığı o büyük binaların bir tarafında babasının gölgesini göreceğini umardı. Ve sevmediği, hatta

sevemediği için kendisine biraz da hınç duyduğu bu adam hakkında yüreğinde başka türlü bir duygu, övünme, böyle bir kimsenin oğlu olmaktan doğan bir sevinç kabarıp ve bu duygu, sevinç duygusundan boş kalan yeri doldurmuş olurdu.

Daire? Bu ne demektir? Nasıl bir yerdi ki bütün ip-lerin uçları gelip orada toplanırdı, ve bu uçlar babasının parmakları arasından geçirdi!

Bunu kendi kendisine büsbütün açık değil ancak şöyle böyle sezilen, bir kararlı arkasında beliren bir sorgu gibi düşünürken babasının şişkin karnı üzerinde düğmeleri iliklenmiş ceketiyile, elinde bastonuna dayana dayana, koltuğunun altına sıkıştırılmış koca cüzdaniyle –bunun içinde dört-beş köfte yahut iki lop yumurta, biraz kaşkavalla¹ iki dilim ekmek olduğunu bilmekle beraber– ağır ağır, olanca büyüklüğünü ve kafasının içindeki işlerin yükünü zor taşıyorcasına, sallana sallana yürürken, etrafına selamlar dağıtıyorken görür gibi olurdu.

* * *

Bir gün akşam yemek bittikten sonra annesi korkak bir sesle babasına ertesi gün için yapılacak bir işi anlattı; o kaşlarını çatarak, dudaklarını şişirerek, gözlüğünü burunun üstünden çıkarıp süzük gözlerle sanki daha iyi anlamak için dik dik bakarak sordu:

“Olur, gidersin amma oğlanı ne yaparız? Okul kapalı, onu yalnız bırakmak doğru değil...”

Annesi korka korka, yalvarırcasına, “Acaba,” dedi, “yanınıza alsanız da daireye götürseniz olmaz mı?”

O dakikaya kadar söylenen sözlere pek dikkat etme-

1. Tekerlek biçiminde, sarı renkte, kaşara benzeyen bir tür peynir. (Y.N.)

yen çocuk bu daire sözünü işitince yüreğinde bir çarpıntı duydu ve gözlerini kaldırarak babasına baktı.

O biraz düşündükten sonra, “Olur,” dedi, “yalnız kıyafetine biraz çekidüzen vermelii...”

Çocuk bu gece uyuyamadı, artık şu sözün ne demek olduğunu anlayacak, babasını orada görecekti, onun ne büyük bir adam olduğunu öğrenecekti. O gün bayramlık elbisesini giydi, saçlarını taradı, başında okul kasketi daha eğrice, daha şakrakça bir biçim aldı.

Baba oğul beraber yan yana yürüdüler, uzun uzun sokaklardan geçtiler, artık çocuğun bacaklarında bir gevşeklik başlamak üzereyken bir yan sokağa saptılar, bir baskıça eve girdiler, babası kapıda duran adama, şapkasının kenarına dokunarak selam verdi, o elinden bastonunu alıp bir tarafa yerleştirirken, “Eyvallah!” diye karşılıklıta bulundu. Karanlık bir yerden geçtiler, çocuk içinden, “Burası nedir acaba?” diyordu. Bir odanın açık duran kapısından girdiler. Babası başını epeyce eğerek, ta dipte, pencerenin yanında, büyükçe bir masanın başında oturan genç bir adama selam verdi; o önündeki kâğıtlardan gözünü ayırmayarak hafifçe başını salladı. Etrafta üç kişi daha vardı, onları da şöyle bir selamladıktan sonra ta kapının yanında bir masanın üzerine cüzdanını attı, bir eski boş iskemleyi odanın kenarından çekip masanın duvar tarafına koyduktan sonra oğluna, “Sen şuraya oturursun, beklersin,” dedi.

Kendi de yerleşti, masanın bir gözünden büyükçe bir defter, bir başka gözünden bir küme kâğıt çıkardı.

O zamana kadar yazı yazan ve onların geldiklerini ancak şimdi görmüş gibi başını kaldırarak bakan birisi sırtarak, “Vay, efendim, günaydın,” dedi, “biz de merak edip duruyorduk. Nasıl oldu da her gün erkenden damlarken bugün geç kaldı, diyorduk. Meğerse mahdum beyefendi berabermiş. Ne kadar olsa çocuk ayağı. Ne kadar da büyümüş, serpilmiş, bu genç yaşta böyle evlat yetiş-

tirmek herkese nasip olacak bir nimet değil, hayrülhalef desenize... Değil mi başefendi?"

Başefendi denen o dipteki genç gözlerini kâğıtlarından kaldırdı ve gülerek, "Küçükbey babasına tıpatıp benziyor, hele kasketi de ne kadar yaraşmış!" dedi.

O zaman çocuğun aklı başına geldi. Kasketini çıkarmayı nasılsa unutmuştu, hemen eliyle onu kavrayıp çıkardı; fakat kıpkırmızı, nereye koyacağını bilemeyerek dizlerinin üzerinde tuttu ve öylece kaldı.

Babası gözünün bir ucuyla çocuğu göstererek ve başefendiye bakmaya cesaret edememeksizin, "Günaydın," diye başlayan ve zevzekçe hep sırttan adama, "Alayın sırası değil!" dedi.

Fakat alay hep öyle devam etti.

O zevzekçe adamdan başlayarak sırayla başefendiye kadar hep birer birer ona takılıyorlardı; bir aralık babası gözlüğünü takarak hokkasına¹ baktı, "Buna gene kum koymuşsunuz! İnsaf be yahu!" dedi.

Hep birden kakhahayla güldüler. O iki elleriyle çocuğu göstererek, "Tam sırasını bulmuşsunuz!" demek istedi.

Hokkayı temizlemek için yerinden kalktı, dışarıya çıktı. Tam bu dakikada o zevzek adam kapının öte tarafında oturan, ancak yirmi yaşlarında bir gence, "Haydi!" dedi.

Genç, elinde bir kâğıtla yerinden fırladı, öteki de masasından kalkıp geldi, babasının cüzdanını aldı, içinde ne var ne yok hepsini çıkarıp yerine buruşturulmuş kâğıtlar tıktı ve sanki hiçbir şey olmamışçasına cüzdandan aşırıklarını alarak tekrar geçip yerine oturdu.

Elinde kâğıtla çıkan genç de geri geldi. "Oldu," dedi, "hiç farkında değil."

1. Mürekkep kabı. (Y.N.)

Bütün bu şeyleri pek iyi anlamayarak fakat yüreğinde derin bir sızlayışla gören çocuk, o zaman babasının elinde temizlenmiş hokkayla ve parmakları mürekkeple simsiyah olmuş, geri döndüğünü gördü.

Ve gene gördü ki, babasının ta arkasında, ceketinin altında, oturulacak yerin biraz üstünde, kalın bir yazıyla bir kâğıt var. Ve okudu: “Günaydın...”

O zaman elini uzattı, kâğıdı koparıp attı, babasına göstermeden... Sonra eğilip hıçkırıklarını zapt ederek babasının kulağına, birinci defa olarak sevgi anlatan bir hitapla, “Babacığım,” dedi, “bana izin veriniz, daireyi gördüm, şimdi eve döneyim. Yemin ederim ki uslu uslu oturur, derslerime çalışırım...”

O da böyle alayla başlayan güne çocuğun şahit olmamasını istemiş olacak ki hiç ses çıkarmayarak evin anahtarını cebinden çıkarıp çocuğa verdi.

* * *

Eve girdikten sonra merdivenden koştu, yatağına gitti, yüzükoyun kapandı, o zamana kadar zapt edilmiş hıçkırıklar birden taşıtı, saatlerce ağladı, ağladı, sonra uykusuz geçen gecesinden kalan bir yorgunlukla derin derin fakat hep göğsü körüklenerek uyudu.

Birden, babası, o büyük adam, bir tarafına iğne batmış bir balon gibi boşaldı; birden kökü kurumuş bir ağaç gibi yaprakları sarktı, söndü, döküldü... ve daire kâğıttan yapılmış bir ev gibi tutuştu, yandı, külleri savruldu.

Fakat o zaman babası için hiçbir vakit duymadığı bir sevgiyle yüreği dolarak uykusundan uyandı ve akşam o eve dönünce cesaret etti, yanına gitti, birden kucağına atıldı, iki kollarıyla babasının başını kavrayarak yüzünü yüzüne sürdü, öptü ve birinci defa olarak babasının kokusunu duydu.

KEKLİK İSMAİL¹

Bir müddettir, hele şu son senelerde hep İzmir hatıralarıyla çevrili olarak yaşıyorum. Bugün ruhumda onun havasının kokusu, kalbimin tellerinde onun terennüm eden sesleri, beynimin dokularında hep onun titreyen hayalleri var. Böyle, ruhumun artık sonsuza kadar unutuş perdeleriyle kefenlenmiş derinliklerinde bir daha uyanılamayacak, derin uykulara gömülmüş zannolunan hatıraları, takım takım, binlerce, binlerce, hep birden dirilip fıskırıyor, beni altında başka şeylere göz açtırmayacak bir şelalenin çisentilerine boğuyor.

Bunlardan otuz beş sene öncesine ait bir tanesini tespit ediyorum.

* * *

“Sabur Hoca’nın kızını Bozyakalıların oğluna veriyorlarmış” haberi Tilkilik’te² işitilince herkes kalbinin derin bir köşesinde eleme benzeyen bir şeyle müteessir oldu.

1. “Keklik İsmail”, *Bir Hikâye-i Sevda*, Sabah Matbaası, 1922. (Y.N.)

2. Agora ile Basmane arasında kalan eski bir mahalle. (Y.N.)

“Keklik İsmail ne yapacak?” sorusuyla dudaklar buruldu. Bu güzel gencin ta şu kadarcıktan beri, seneden seneye daha başka bir göz alıcılıkla serpilen güzelliğini, güzelliğine soylu bir üstünlük ekleyen tavırlarındaki ağırbaşlılığı, düzenli hayatını, daima ahlakı kadar temiz ve seçkin olmaktan geri kalmayan süsünü takip ede ede İkiçeşmelik’ten Namazgâh’a, Şadırvanaltı’ndan Çorakkapı’ya kadar bütün halk onu hürmetle karışık bir muhabbetle severdi. Ve o hiçbir kimseye hiçbir kelime söylememişken, en küçük bir hareketiyle bir ufak şüphe bile uyandırmamışken yine, bilinemez nasıl, sezilmiş, anlaşıl-mıştı ki Keklik İsmail, Sabur Hoca’nın kızını seviyor. Aşk, geçtiği yerlerde hazzın öyle izlerini bırakır ki bu görülmese bile duyulur, sezilir. Keklik İsmail, Fettah Camisi’nden Yokuşbaşı’na doğru giderken hafif ve kıvrak yürüyüşüyle kendisine ta ne zamandır bu lakabı kazandıran, o seke seke, hoş salınışıyla geçişinden, galiba köşede bir evi dönerken dolaşan ayaklarından, bulanık gözlerinden, kabaran göğsünden, küçük, kıvrıkcık, siyahla kumral arasında bıyıklarını hafifçe kaldıran dudaklarının titreyişinden fark olunmuş, hissedilmişti ki o, Sabur Hoca’nın kızına âşıktır.

Ağzından söz almaya çalışanlar, onu bir itirafa karar verdirmek için söyletmeye çabalayanlar oldu; o daima pembe beyaz yanaklarına bir utangaçlığın alevlerini getiren bir çekingenlikle, biraz gevrekçe sesinin çocukça bir kahkahasıyla şöyle bir yandan bakar, “Amma yaptınız ha!” der, güya bu şakaya pek şaşmışçasına, koyu sarı gözlerinin gülümseyen, tatlı, kıvılcımlı bakışını muhatabının üstünde geciktirerek, başka bir şeyin ilavesine gerek görmeyerek, art arda gelen sorulara bu bakışın mütebessim sessizliğini yeterli bir cevap sayarak sorgunun bitmesini sabırla beklerdi.

Nihayet sohbet, onun hep söylenen sözleri şakaymış

gibi dinleyerek savuşturmaya karar vermiş inatçı sessizliğiyle bitince, birden sınavdan kurtulmuş bir çocuk neşesiyle fırlayarak kalkar, ellerinin becerikli bir hareketiyle önce fesinin poşusunu¹ düzelterek rengârenk ipek püsküllerin biraz uzunca, kumral saçlarına inişindeki ahengi yoklar, Trablus kuşağını² ince beline biraz daha sıkıca dolayarak ta ucunu gelişigüzel, tekrar çözümlü düşmeye hazır bir ihmalle sol tarafına sokar, kofalı³ mavi şalvarını önden tutup iki bacağına arasından arkaya fırlatır, seri bir nazarla kırmızı diz bağlarına, gergin beyaz çoraplarına, uçları sivri parlak siyah sahtiyandan⁴ pabuçlarına bakar ve bir dakika sürmeyen bu teftiş neticesinden memnun olarak dünyanın en bahtiyar, en keyifli bir çocuğu neşesiyle, o kıvrak yürüyüşü arasında, Tilkilik'ten Mezarlıkbaşı'na doğru seke seke giderdi.

Tütüncü Şahbaz Hasan, Muhallebici Mustafa Dayı, Berber Köse Şerif, Aktar Mümin İmam sırayla ona seslenirler, o hiçbirini kırmak istemeyerek sağ elini özür diler bir edayla sol tarafına kor, "Merhaba!" der ve gözünün bir işaretiyle ilerisini gösterirdi. Bu işaret, "Namaza yeti-seceğim," demektir.

Cemaatle namaz kılmak çocukluktan beri alışkanlığıydı ve hemen hiçbir vaktini şaşırılmazdı. Onu asıl sevdi-ren de güzelliğinin yanında bu güzel huylarıydı.

Babasından kalan bağlarını işletir, icabında kendisi de toprak işleriyle meşgul olmaktan çekinmez, hasta anasına, dul ablasına benliğini adar, eşini dostunu sayar, büyüklerinin ellerini öper ve hiçbir zaman, hiç kimseye

1. Başa sarılan ipekten dokunmuş parlak kumaş. (Y.N.)

2. El tezgâhında dokunmuş renkli keten ve ipek karışımı dokuma kumaştan yapılan bir çeşit kuşak. (Y.N.)

3. İnce ve püskül biçiminde bir çeşit saz. (Y.N.)

4. Tabaklanarak boyanmış ve cilalanmış genellikle keçi derisi. (Y.N.)

kavga etmezdi. Hele içkinin başlıca düşmanıydı. Mahalle gençlerinden birçoğuyla onların içki düşkünlükleri sebebiyle ayrılmıştı. Onun içindir ki o, sokaktan geçerken kendisini gülümseyerek izleyen gözlerde hürmet ve sevgiden oluşan bir bakışla takip edilirdi. Sabur Hoca'nın kızını Bozyakalıların oğluna verecekleri haberi duyulunca bu hürmet ve sevgiye bir de merhamet hissi eşlik etti.

* * *

Bir gece yatsı namazından sonra cemaat dağılırken müezzinin küçük oğlu telaşla Menzilhane'nin kahvesine daldı ve imam efendinin nargilesini kendi eliyle doldurmaya hazırlanan Pehlivan Hüseyin'in kolunu dürterek evvela kendi dudağını, sonra bu dev cüsse adamın kulağını gösterdi. Pehlivan Hüseyin bir elinde nargilenin lülesi, diğer elinde ıslak tömbeki¹, eğildi, kulağını çocuğun ağzına kadar götürdü:

“Keklik İsmail sarhoş, dışarıda, kahvenin köşesinde oturmuş, kendinden geçiyor.”

Pehlivan Hüseyin tömbekiyle lüleyi peykenin üstüne fırlatarak uçtu. Çocuğun hakkı vardı, Keklik İsmail sarhoştü. Pehlivan İsmail bir eliyle bir iskemle çekti, diğer eliyle gencin etrafını alan üç-beş arkadaşına, “Savulun!” işareti verdi. Hep çekildiler. Onlar iki kişi kaldılar. Diğerleri uzaktan, korkulacak ve şaşılacak bir şeye bakıyormuşçasına sessiz, duruyorlardı.

Keklik İsmail sarhoş! Bu öyle şaşılacak bir hadiseydi ki daha korkutucu ve feci olayların başlangıcı olmasın diye herkes bir korku duyuyordu. Keklik İsmail'in, bu

1. Nargileyle içilen bir tütün türü, nargile tütünü. (Y.N.)

hiç kavga etmeyen çocuğun pek cesur olduğunu ve daima belinden şalvarının içine sokulmuş bir uzun saldırma¹ taşıdığını hep biliyorlardı.

Sade Pehlivan Hüseyin söylüyor, ara sıra elinin tersiyle çocuğun fesini, poşusunu okşayarak güya ruhunun saf ve merhametli şefkatini bu hasta kalbe akıtmaya çalışıyordu. O susuyor, bütün söylenen şeylere dudaklarını kısarak cevap vermiyor, yalnız ara sıra güya pek ağır geliyormuşçasına başını arkasında duvarın taşına sürterek iki tarafına sallıyordu.

Pehlivan Hüseyin söyledi, söyledi, nihayet Keklik İsmail birdenbire bir homurtu içinde, “Beni anama gönder Pehlivan!” dedi.

O zaman hiç tereddüt etmeden Pehlivan Hüseyin ayağa kalktı, onu kolundan tuttu, “Gel oğlum,” dedi. Ve ikisi birden, Pehlivan onun kolundan tutarak, köşeyi döndüler, yokuş yukarı çıkmaya başladılar.

* * *

Bu gecedен itibaren artık âdet oldu. Keklik İsmail durmadan içiyor, önüne gelenle kavga ediyor, bütün dostlarının şiddet ve kabalıkla gönlünü kırıyor, yoldan geçerken kimselere selam vermiyor, artık camilere devam etmiyor, olmayacak şeylerden çekişme bahanesi çıkarıyor, ikide birde elini saldırmasının ipek Trablus kuşağı altında artık saklanmaya gerek görmeyen kabzasına götürüyordu.

Bir hafta içinde bütün hayatının iyi şöhreti yıkıldı, hatta daha fena... Bu dönüşümün sebebini, nadir istisnalar haricinde, insanlar aramadı bile. Ona sadık kalan tek

1. Yatağana benzer bir çeşit büyük bıçak. (Y.N.)

tük dostların arasında Pehlivan Hüseyin'in safça bağlılığı Keklik İsmail'in üstünde sürekli bir gözcüydü.

Bir gece yine onun Menzilhane Kahvesi köşesine bir düşüşü oldu. Pehlivan Hüseyin başını maşrapayla su dökerek ıslatırken galiba son bir kavgasından bahsederek sitem ediyordu. "Ama niçin böyle kavgaya çıkarıyorsun?" diyecek oldu. Birden çocuk, sarhoşluğunun içinden sıyrılarak doğruldu ve dik bir gözle Pehlivan'ın yüzüne bakarak bağırdı:

"Bir kızan olsun da beni vursun diye!"

Sonra müthiş bir nara attı. Güya olanca acısını bu naranın içinde savurmuşçasına birden sakinleşen bu halde başını Pehlivan'ın omuzlarına dayadı, "Yanıyorum kardeşim," dedi. Acısının ilk ve son itirafı bu oldu.

Ne nasihat ne tehdit ne uyarı... hiç, hiçbir şeyin faydası olmadı. Artık Keklik İsmail bu mahallelerin en hırçın, en hayırsız, en zararlı bir mahluku oldu; tek başına bütün bu şehir parçasının huzurunu ve sessizliğini bozan, zavallı bir sarhoş derecesine düştü.

İmam Efendi'den başlayan bir ifadeyle ona hep birlikte "*len yuflihun*'dan"¹ denildi.

* * *

Bir gece Fettah Camisi'nde halk yatsı namazından sonra dağılmıştı. Cemaatin son üyeleri dar sokaklardan evlerine girerken bir aralık Çorakkapı'dan gelerek Keklik İsmail, tamamen sarhoş, elinde saldırma, tiz bir narayla evlerin camlarını titretti.

Son kapılar kapandı, herkes evlerine çekilmişti, Sabur Hoca'nın evine dönecek köşede titreyen fenerin ışığı

1. (Ar.) Asla kurtulamayacak olanlar. (Y.N.)

bu sokaklarda artık aydınlatacak kimseyi bulamıyordu. Keklik İsmail tam köşeyi dönerken, gözler Sabur Hoca'nın evinde, daha yanık, daha tiz bir nara daha attı, elinde saldırmayı savurarak sıçradı, güya bütün dünyayı kendi ruhu kadar karanlık yapmak istiyormuşçasına fenerin camlarını parçaladı. Naranın ardından, "Yanıyorum Allah!" nidasıyla etraftan imdat istercesine kükredi.

Tam bu sırada beyaz ipekten cüppesiyle, arakiyesinin¹ üstünde beyaz sarığıyla, elinde asasıyla Şeyh Feyzullah Efendi köşeyi dönüyordu.

Şeyh Feyzullah Efendi, İzmir'de melekçe bir hayatla ermişliğine hükmedilmiş bir zattı ki halkın üzerinde sihirlili bir etkisi vardı. Gayet az söyler, daima bir gölge çekingenliğiyle yürür, sapsarı, henüz tabuttan çıkmış bir ölü halinde, güya yanmış, erimiş ince hayalet türünden bir vücutla bir gönül hayatı yaşayarak, dünyadan, ahrete has bir nefes maneviliğiyle geçen bir ihtiyardı.

O da namazdan dönüyordu.

Bu esasına dayana dayana yürüyen ihtiyarla elinde saldırma, sendeleyeni sarhoş genç karşı karşıya geldiler, sönmüş fenerin altında biri durdu, diğeri irkildi. Karanlığın arasından sarhoş, şeyhi sezdi; birden elinden saldırma düştü, ona doğru iki adım attı. Şeyh bekleyerek duruyordu. Rükûya varırcasına eğilerek ihtiyarın iki ellerinden tuttu, ağzına götürdü, öptü.

Şeyh ona yalnız, "Yarın bana gel!" dedi.

* * *

İkisinin arasında ne oldu, bilinmiyor. O günden sonra Keklik İsmail içmedi, tekkeye devam eder oldu.

1. Dervişlerin giydikleri, tiftikten yapılmış ince külah. (Y.N.)

*Halid Ziya'ya kadar, romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz yoktur.
Hepsi roman veya hikâye yazmaya hevesli insanlardır.*

Ahmet Hamdi Tanpınar

Mai ve Siyah ve Aşk-ı Memnu gibi başyapıtların yazarı Halid Ziya Uşaklıgil'in öyküleri de romanlar kadar önemli. Yazar, öykülerinde Osmanlı'dan cumhuriyete uzanan süreçte değişen sosyal hayat üzerine gözlemlerini ve kendi hatıralarını çarpıcı tespitlerle bezeyerek aktarıyor.

Halid Ziya'nın erkek karakterlerinin merkeze alındığı öykülerinin bir kısmı *Saklanan Düşman*'da bir araya geldi. Aşık erkekler, takıntılı erkekler, bekâr erkekler, sanatçı erkekler, kıskanç erkekler, erkek kardeşler... Toplumun farklı kesimlerinden, farklı yaşlardan onlarca karakterin birbirinden farklı hikâyeleri.

Yedi öykü kitabından derlenen bu on dokuz öykü, "erkeklik" meselesini bu defa edebiyatımızın en büyük yazarlarından birinin, Halid Ziya'nın kaleminden okumamızı sağlayacak.

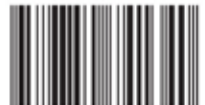
#edebiyatımızınmirası #servetifünun #erkek #izmir #istanbul #aşk
#osmanlı #cumhuriyet

 can

canyayinlari.com | [f](#) | [t](#) | [t](#) canyayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-4134-0

9 789750 741340